

loobib õhku ja püüab taas kinni – riskides seega tekitada eluohtlikke vigastusi, kuna lapse aju võib saada trauma (raputatud lapse sündroom).

Vanematega suheldes saab laps julgust õppida tundma ümbritsevat maailma ja hakkab mõistma inimkõnet kogu selle väljendusrikkuses. Esimese eluaasta lõpu-poolse ütleb ta oma esimesed sõnad.

Maimikuiga (1–3 aastat)

Suured silmad
sinised
suured kõrvad
punased
suured põsed
pudrused

Hando Runnel
Näopilt

Lapse kiire areng jätkub. 3-aastane liigub ruumis küllalt vabalt – jookseb, hüppab, ronib. Ta **tuleb toime eneseteenindusega**: sööb, joo, peseb, riietub. Ehkki veel mitte laitmatult, aga põhimõtteliselt saab ta siiski endaga hakkama. Perioodi lõpul on **lapsel märkimisväärne sõnavara**, millest ta moodustab grammatiliselt õigesti mitmesõnalisi lauseid. Ta mõistab teiste kõnet ja räägib pikka soravat juttu, olles **võimeline kujutlismängudeks ja fantaseerimiseks**.

On teadlasi, kes väidavad, et kolmanda eluaasta lõpuks on toimunud pool vaimsest arengust. Ja tõepoolest, kui mõelda ühelt poolt vastsündinu ja 3-aastase lapse erinevustele ning teiselt poolt 3-aastase ja täiskasvanu erinevustele, siis on raske öelda, kummal juhul on muutus olnud suurem.

Just iseseisvumine, oma „mina” leidmine, oma tahte proovilepanek on maimikuea olulisim arenguülesanne. On oletatud, et kui see ülesanne õigel ajal

täidetud ei saa, siis võib inimesel edaspidi olla raske iseseisvalt mõelda ja tegutseda.

Paljud vanemad on märganud, et **maimik* kaldub hindama korda ja rutiini**. Ka seda on peetud vanuseastmele omaseks jooneks: kord aitab lapsel end maailmas kaitstuna tunda. Lapsel on hea tunne, kui ta teab, et asjadel on oma koht, et tegevused järgnevad üksteisele teatud järjekorras, et kasvatajad nõuavad ja ootavad talt teatud asju ja neid nõudmisi täites teenib ta ära täiskasvanute heakskiidu.

2-aastane Iiris teab, et söömise koht on köögis ja süüa tohib söögilaua taga oma toolis istudes. Enamasti sööb kogu pere koos, nii asub ta meelsasti lauda katma – isa taldrik isa kohale, emme taldrik emme kohale, Iirise taldrik Iirise kohale. Enne sööki pestakse käed. Ka see on selge ja mõnus rutiin, mida ta meelsasti täidab. Kui täiskasvanud veel lauda ei jõua, laob ta igale taldrikule ka leivatüki ootama – nii see ju käib. Muidugi peab ta nagu iga laps aeg-ajalt katsetama, kas seadused ikka on veel jõus. Võib ju juhtuda, et miski on muutunud! Nii tõuseb ta oma toolilt söögilauale istuma. Isa sõbralikule küsimusele: „Kas Iiris tohib laua peal istuda?” vastab ta rõõmsalt: „Ei tohi!” Ja ronib pikema jututa alla.

Korra puudumine sunnib last jätkuvalt oma piire katsetama. Ema käsib magama minna, aga huvitav mäng on pooleli – ja laps kinnitab, et ta pole unine, et ta ei taha veel magada. Kui vanemad ta tahtmist (järjekordselt) arvestavad, siis jookseb ta veel hilisõhtul ringi, olles liiga väsinud selleks, et end pidurdada. Niisamuti vaidlustab ta hambapesu, lelude kokkukorjamise, riiete vahetamise ja kõik muud nõutavad tegevused.

On öeldud, et kooselu 2-aastase lapsega võib olla tõeline nauding, kui laps on valdavalt positiivses meeleolus, koostöötahteline ja rõõmub iga uue tegevuse üle. Paraku võib nõudlik ja pahatujuuline 2-aastane kogu ümbruse kannatama panna ja ema-isa närvid pingul hoida. Sõnakuulmatu, agressiivse lapse poolt proovile pandud kasvatajad kipuvad sageli vastastikku üksteist süüdistama. **Raskused maimikuga on märk, et lapse kodus, kasvatuses või inimsuhetes on midagi korrast ära**. Selle asemel, et kannatada, kurta, last süüdistada ja raskusi süveneda lasta, tuleks proovida kasvatus muutma – järele mõelda, kas muudatuste sisseviimine lapse ellu, hääletooni muutmine temaga rääkides, kannatlikkus teda kuulates või kindlate reeglite kehtestamine võiks olukorda parandada.

Koolieelikuiga (3–6/7 aastat)

Emme, ma tahan endale luupi,
emme, ma tahan kera ja kuupi,
emme, ma tahan tangu ja kruupi,
emme, ma tahan toru ja truupi,
emme, ma tahan laeva ja luupi,
emme, ma tahan midagi huupi!
laeva või luupi, toru või truupi,
truupi või kruupi, kuupi või tuupi!

Hando Runnel
Emme, ma tahan

Lapse maailm laieneb, suhtlusring avardub. Peale koduste ilmub tema ellu üha rohkem nn tähtsaid teisi – täiskasvanuid ja eakaaslasi, sugulasi ja ametimehi. Koolieeliku **võime kuulda, näha ja kogeda** on üllatavalt suur. Ta korjab infot raashaaval kõigilt, kellega kohtub, meediast ja ette-loetud raamatuid. Ta sobitab kuuldu olemasolevate teadmistega ja kontrollib eneseloodud kummalist maailma uute faktide najal.

3-aastane Madis kuuleb öeldavat, et teade tuli MSN-is, aga et ema on hetkel kodus, püüab ta täpsustada: „Kas oli ikka emmesenis või oli see issi-senis?” (ta teab, mis on MSN, ja teab ka, et emme-issi nii omavabel sõnumeid vahetavad, aga muidugi näib talle loogiline olevat, et emme saadab emme-seni ja issi järelikult issi-seni).

Laps, kellele on ette loetud, kiindub üha rohkem raamatuisse. Arvutid tõmbavad koolieelikut magnetina ligi. Paljud vanemad lõpetavad selles vanuses lapse puhul võitluse ja hakkavad järeleandmisi tegema – väike arvutimäng, joonistamine, ainult lühikest aega. Aga ikka enam ja ikka kindlamalt suhtleb laps arvutiga. Kui lapse käeulatusse jäetakse videod ja videomakk, siis tuleb ta juba 3-aastasena toime videomakiga ja võib andunult filme vaadata. Tänapäeva probleemiks ongi lapse kontakt elektroonilise maailmaga. Sellealane kogemus on seni puudunud ja varasem põlvkond